

**SELVITYS MANNER-SUOMEN MAASEUDUN
KEHITTÄMISOHJELMAN 2014–2020 NEUVONTATOIMENPITEEN
TOTEUTUKSESTA, TULOKSISTA JA ALUSTAVISTA VAIKUTUKSISTA**

Väliraportti, helmikuu 2017

Tommi Ranta, Elina Auri, Sinikukka Pyykkönen ja Sari Rannanpää

MDI

SISÄLTÖ

1	TIIVISTELMÄ.....	3
1.1	Arvioinnin tärkeimmät havainnot ja päätelmät.....	3
1.2	Suosituksset.....	3
2	JOHDANTO.....	4
3	ARVIOINNIN TAUSTA	4
3.1	Neuvontatoimenpiteen taustaa.....	4
3.2	Arvioinnin tarkoitus	5
4	METODOLOGINEN LÄHESTYMISTAPA.....	5
5	TOIMENPITEEN JA TALOUSARVION KUVAUS	7
5.1	Toimenpiteen kuvaus ja toimenpidelogiikka	7
5.2	Neuvontatoimenpiteen seurantatiedot.....	10
5.3	Varojen käyttöönotto ja tosiasiasa käytetyt varat	10
6	VASTAUKSET KYSYMYKSIIN	12
6.1	Vastaukset viljelijöiden näkökulmasta.....	12
6.2	Vastaukset neuvojien näkökulmasta	15
6.3	Arvioinnin pääkysymykset	16
6.4	Vastaukset yhteisiin arviointikysymyksiin.....	18
7	PÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET	18

Liitteet

Liite 1. Yhteenveto viljelijä- ja neuvojakyselyistä.

1 TIIVISTELMÄ

1.1 Arvioinnin tärkeimmät havainnot ja päätelmät

Tämän arvioinnin tarkoituksena on selvittää Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 neuvontatoimenpiteen toteutusta, tuloksia ja alustavia vaikutuksia. EU-tasolla tiedonvälitys ja neuvonta ovat nostettu tärkeiksi teemoiksi asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Neuvonnan ollessa uusi toimenpide Manner-Suomen maaseutuohjelmassa hallintoviranomaiselle on tärkeää tietää uuden järjestelmän onnistumiset ja kehittämiskohteet, jotta neuvontatoimenpide saadaan mahdollisimman onnistuneeksi vielä ohjelmakauden aikana.

Neuvontatoimenpide on lähtenyt rivakasti käyntiin, mutta vauhtia tarvitaan lisää. Neuvontaa on vuoden 2016 loppuun mennessä annettu noin 17 000 kertaa yhteensä noin 10 500 tilalle. Toimenpiteen erittäin kunnianhimoisena tavoitteena on kuitenkin saada 57 500 tilaa käyttämään neuvontaa ohjelmakauden 2014–2020 aikana. Neuvonnan osa-alueiden toteutuman välillä on kuitenkin suuria eroja. Neuvontakäynneistä on ollut tiloille käytännön hyötyä. Viljelijät kokevat saaneensa lisää tietoa tilan pitämiseen ja kehittämiseen, henkistä tukea valinnoille ja päätöksille sekä konkreettisia vinkkejä yksittäisiin, tilakohtaisiin kysymyksiin. Haastatelluilla asiantuntijoilla ei ollut vielä ohjelmakauden tässä vaiheessa tietoa neuvontakäyntien hyödyllisyydestä valvontaan.

Neuvontajärjestelmä toimii kohtalaisesti. Toimenpide on melko yksinkertainen ja byrokratiaa on kokoon nähden runsaasti. Tiedottaminen sen sijaan jakaa mielipiteet. Osan neuvojista mukaan neuvonnasta tiedotetaan tarpeeksi, osan mukaan liian vähän. Viestintäkanavina ovat pääosin lehtijutut, uutiskirjeet ja neuvontaorganisaatioiden omat tiedotuskanavat. Viljelijäkyselyssä yli kolmannes neuvontaa käyttämättömistä tiloista vastasi, ettei ole kuullut maaseutuohjelman neuvontatoimenpiteestä. Neuvonnan vaikuttavuuden arviointi on vaikeaa toimenpiteen läpileikkaavan luonteen ja uutuuden vuoksi. Vuonna 2017 alkavaa talousneuvontaa kohtaan tiloilla on korkeat odotukset.

1.2 Suositukset

Toimenpiteen tavoitteiden toteutumisen kannalta on olennaista miettiä, onko neuvonnalla elinkaari. Neuvonnan maksut ovat kasvaneet koko ajan ja kilpailukyvyyn edistämisen neuvonnan käyttöön ottamisen myötä maksut todennäköisesti kasvavat edelleen. Neuvonnan elinkaaren kehitys, kasvu ja hiipuminen on huomioitava erityisesti toimenpiteen viestinnässä. ”Perinteiset” neuvonnan kohteet kuten ympäristötoimet ja niihin liittyvät ehdot kiinnostavat viljelijöitä. Sen sijaan uudempi neuvonta (energia, innovaatiot, ilmastonmuutos ja ammoniakkipäästöt) eivät kiinnosta yhtä paljon. Neuvontatoimenpide on ohjelmoitu monelle eri kohdealalle, joten toimenpiteen onnistumisen kannalta sen on menestyttävä kaikilla kohdealoilla.

Viestinnässä on panostettava hyviin ja paikallisiin tarinoihin. Viljelijöiden tarinoita neuvonnan käytön hyödyistä kannattaa kertoa eteenpäin ohjelmaviestinnässä ja uutiskirjeissä. Tarinoita voidaan myös kertoa eteenpäin, kun paikalliset ja alueelliset maaseudun kehittäjät ja maatalouden asiantuntijat tekevät tilakäyntejä. Neuvonnan saavutettavuutta on parannettava. Neuvonnan tilamääräiset tavoitteet ovat kovat, joten ohjelman toimeenpanijoiden, neuvontaorganisaatioiden ja yksityisten neuvojien, on pakko saada aktivoitua tiloja, jotka eivät vielä ole neuvonnan piirissä. Viestintää on kehitettävä ja kohdennettava erityisesti neuvontaa käyttämättömille tiloille. Kun neuvontapalveluiden korvauksen tilakohtaista

enimmäismäärää kasvatettiin vuonna 2017, oletuksena on, että tilat käyttävät neuvontaa useasti. Tämä voi kasvattaa eroa tietotaidossa neuvontaa käyttävien ja käyttämättömien välillä hurjasti. Viljelijöiden tulisi tietää, mistä neuvontaa on saatavissa ja minkälaisista asioista. Neuvojien osaamista tulee laajentaa (esim. kouluttamalla neuvojia) perinteisiltä aloilta uusille.

Toimenpiteen profiilin on noustava. Neuvonnan toimenpiteenä tulee kehittyä, eikä jäädä ohjelmakauden alun välineeksi tukiehtojen selventämiseen. Neuvonnan tulisi tuottaa lisäarvoa erityisesti tukien oikean kohdentamisen ja tilan kokonaisvaltaisen taloussuunnittelun saralla.

2 JOHDANTO

Väliraportissa esitetään arvio neuvonnan tarpeellisuudesta ja hyödyistä, neuvojen ammattitaidosta sekä alustavia arvioita neuvonnan vaikutuksista tilan toimintaan tai täydentävien ehtojen noudattamiseen sekä neuvonnan tulevaisuuden toiveisiin. Lisäksi arvioidaan neuvontajärjestelmän toimivuutta ja toimenpiteen tiedottamista. Väliraportissa esitetään alustavia arvioita toimenpiteelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Näitä arvioita täydennetään myöhemmissä aineistonkeruuvaiheissa. Lopuksi esitetään arviointihavaintoihin perustuvat päätelmät ja suositukset.

Tässä raportissa on tiivistelmän ja johdannon jälkeen kuvattu arvioinnin taustaa (luku 3), esitelty arvioinnin metodologinen lähestymistapa (luku 4), kuvattu lyhyesti toimenpiteen talousarvio (luku 5), esitetään vastaukset arviointikysymyksiin (luku 6) sekä esitetään päätelmät neuvontatoimenpiteen toimivuudesta ja tuloksellisuudesta sekä suositukset toimenpiteen kehittämiseksi (luku 7).

3 ARVIOINNIN TAUSTA

3.1 Neuvontatoimenpiteen taustaa

Vuonna 2003 suorien tukien täydentävät ehdot tulivat osaksi yhteistä maatalouspolitiikkaa. Samalla jäsenmaille tuli velvoite perustaa vuoteen 2007 mennessä maatilojen neuvontajärjestelmä, jonka tarkoituksena oli auttaa viljelijöitä ymmärtämään ja saavuttamaan EU:n ympäristöön, eläinten hyvinvointiin ja hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksiin liittyviä velvoitteita. Maatilojen neuvontajärjestelmän tarkoituksena oli varmistaa, että jokaisella viljelijällä oli mahdollisuus saada neuvontaa täydentäviin ehtoihin liittyen. Tilaneuvontajärjestelmä rahoitettiin kansallisesti de minimis -tukena. Ohjelmakaudella 2007–2013 maatilojen neuvontajärjestelmän perustamista tuettiin EU-rahoituksella ja täydentävien ehtojen neuvontaa omana järjestelmänään.

Rahoituskaudella 2014–2020 maatilojen neuvontajärjestelmän tarjoaman vähimmäisneuvonnan vaatimuksia laajennettiin nk. horisontaaliasetuksessa 1306/2013 koskemaan vesipuidedirektiiviä, integroitua kasvintorjuntaa sekä maaseudun kehittämisohjelmissa määriteltyjä tilatason toimia, joiden tarkoituksena on maatilojen nykyaikaistaminen, kilpailukyvyn parantaminen, alakohtainen yhdentäminen, innovointi ja markkinasuuntautuneisuus ja yrittäjyyden edistäminen.

Maatilaneuvonnalla on Suomessa pitkät perinteet. Ohjelmakaudella 2014–2020 neuvonta otettiin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteeksi. Toimenpiteen kautta viljelijät voivat saada tilaneuvontaa edullisesti uuden neuvontajärjestelmän (Neuvo2020) mukaisilta neuvoilta. Tähän toimenpiteeseen liitettiin myös neuvojen täydennyskoulutus. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o

1305/2013 artiklassa onkin kolme alakohtaa, joista a) liittyy viljelijöiden mahdollisuuteen hyödyntää tilaneuvontaa, b) neuvontapalvelujen perustamiseen ja c) neuvojen täydennyskoulutukseen, joista maaseutuohjelmaan valittiin ensimmäinen kohta, eli tilaneuvonta. Neuvojat valittiin syksyllä 2014 julkisen kilpailutuksen kautta.

3.2 Arvioinnin tarkoitus

Tämän arvioinnin tarkoituksena on selvittää Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 neuvontatoimenpiteen toteutusta, tuloksia ja alustavia vaikutuksia.

EU-tasolla tiedonvälitys ja neuvonta ovat nostettu tärkeiksi teemoiksi asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Neuvonnan ollessa uusi toimenpide Manner-Suomen maaseutuohjelmassa hallintoviranomaiselle on tärkeää tietää uuden järjestelmän onnistumiset ja kehittämiskohteet, jotta neuvontatoimenpide saadaan mahdollisimman onnistuneeksi vielä ohjelmakauden aikana. Lisäksi neuvonnalla on tärkeä rooli myös maaseutuohjelman tavoitteiden saavuttamisessa laajasta näkökulmasta. Neuvonta on horisontaalinen toimenpide, jolla on vaikutusta jokaiseen maaseudun kehittämispolitiikan painopisteseen. Näin ollen neuvontatoimenpiteen onnistuminen on tärkeää koko maaseutuohjelman kannalta.

Neuvontatoimenpidettä tarkastellaan kahdesta eri näkökulmasta: neuvontatoimenpiteen toteutuksen ja neuvonnan sisällön näkökulmista. Toteutuksen tarkastelussa keskitytään siihen, miten neuvonta on järjestetty, kuinka neuvonta toimii ja miten se vastaa viljelijöiden tarpeeseen. Neuvonnan sisällön tarkastelussa selvitetään neuvonnan sisällön onnistumista, mitä vaikutuksia neuvonnalla on ollut. Arvioinnissa haetaan vastauksia kolmeen pääkysymykseen, jotka ovat

1. Onko neuvonta ollut tarpeellinen toimenpide?
2. Onko neuvonnalla saavutettu toimenpiteelle asetetut tavoitteet (niin määrälliset kuin laadullisetkin)?
3. Miten neuvonta on auttanut saavuttamaan maaseutuohjelman tavoitteita?

Neuvontatoimenpide tukee useiden maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteiden toteutusta ja ohjelman tavoitteiden saavuttamista. Neuvonnan avulla tehostetaan myös läpileikkaavien ympäristö- ja ilmastotavoitteiden saavuttamista sekä mahdollisesti löydetään innovaatiokohteita. Tässä selvityksessä neuvontatoimenpiteen vaikuttavuutta tarkastellaan kansallisten tavoitteiden osalta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston kohdealoittain.

4 METODOLOGINEN LÄHESTYMISTAPA

Selvityksessä sovelletaan vaikuttavuusarvioinnin viitekehystä, jossa tarkastellaan neuvontatoimenpiteen tarkoituksenmukaisuutta, johdonmukaisuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Viitekehys rakentuu toimenpiteen tavoitehierarkiasta, panoksista ja indikaattorihierarkiasta. Viitekehys, toimenpiteiden interventiologiikka, laaditaan taustatyönä, konsultoiden asiakasta. Viitekehysten, interventiologiikan laatimisessa pureudutaan muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Mitkä ovat toimenpiteen odotetut ja ei-odotetut, aiotut ja ei-aiotut tulokset ja vaikutukset? Ovatko havaittavissa olevat vaikutukset positiivisia vai negatiivisia? Arvioinnissa tarkastellaan tavoitteiden (yleisten, erityistavoitteiden ja toiminnallisten tavoitteiden) tarkoituksenmukaisuutta ja johdonmukaisuutta suhteessa tarpeisiin. Työn aikana selvitetään neuvontatoimenpiteen toteutus ja tehokkuus sekä neuvonnan tuotokset ja tulokset sekä arvioidaan alustavat vaikutukset.

Neuvontatoimenpiteen toteutusta, tuloksia ja alustavia vaikutuksia selvitetään tilastollisen tarkastelun lisäksi laadullisin keinoin haastatteluiden ja kyselyn avulla. Näiden lisäksi dokumenttianalyysin aineistona käytetään jo olemassa olevaa aineistoa, neuvotuille viljelijöille ja neuvojille tehtyjä palautekyselyitä, maaseutuohjelman vuosikertomuksia, toimenpiteiden seurantatietoja sekä valvontatilastoja. Eri menetelmin kerätyn aineiston avulla etsitään vastauksia esitettyihin arviointikysymyksiin.

Arvioinnissa hyödynnetään arviointiaineiston triangulaatiota, mikä tarkoittaa, että aineistojen ja tiedonkeruun, analyysin ja metodologian sekä kohderyhmien suhteen käytetään useita eri menetelmiä ja arviointikysymyksiä tarkastellaan useiden eri osallisten näkökulmasta. Monimenetelmäisyydellä (mixed methods) ja triangulaatiolla on tarkoitus parantaa arvioinnin luotettavuutta, kun sama johtopäätös voidaan saavuttaa useilla eri lähestymistavoilla. Arvioinnin havaintojen ja tulosten perusteella muotoillaan konkreettiset ja käytännönläheiset suositukset sekä kehittämisehdotukset neuvontatoimenpiteen toiminnan kehittämiseksi.

Taulukko 1. Alustavat arviointikysymykset ja niihin liittyvät tiedonkeruumenetelmät

Arviointikysymys	Tietolähde/ tiedonkeruumenetelmä, X=ensisijainen, (X)=toissijainen				
	Dokumentti-analyysi	Sähköinen kysely/fokuskysely	Haastattelut	Palautekysely (Mavi)	Tilastoanalyysi (PSM)
Viljelijät					
Onko neuvonta koettu hyväksi? Jos on, niin millä tavoilla hyöty on näkynyt?		(X)	(X)	X	
Onko neuvojen ammattitaito ollut hyvä?		(X)	X	X	
Ovatko neuvontakäynnit vaikuttaneet tukien tai toimenpiteiden valintaan? Jos on, niin miten?	X	(X)	X	X	
Onko neuvontojen avulla saatu tehostettua tuotantoa ja alennettu tuotantokustannuksia?		(X)	(X)	(X)	X
Ovatko täydentävät ehdot tuntuneet helpommilta toteuttaa neuvonnan jälkeen?		(X)	(X)	X	
Onko neuvonnalla ollut merkitystä valvontakäynteihin/ niiden tuloksiin?	X	(X)	(X)	(X)	
Onko neuvonnassa ollut ongelmia ja mitä pitäisi parantaa?		(X)	X	X	
Minkälaista neuvontaa tarvittaisiin? Puuttuuko jotakin? Rajoittaako joku?		(X)	X	X	
Neuvojat					
Miten neuvontajärjestelmä toimii?		(X)	X	X	
Minkälaista täydennyskoulutusta neuvojat tarvitsisivat?		(X)	X	X	
Onko järjestelmässä ollut ongelmia ja mitä pitäisi parantaa?		(X)	X	X	
Ovatko neuvoja saaneet apua ongelmiin, jos niitä on ollut?		(X)	X	X	
Onko tiedotus ollut riittävää? Millaista tiedotamista tarvittaisiin lisää?		(X)	X	X	

Miten ELY-keskukset ovat neuvontatoimenpiteen osalta toimineet?		(X)	X	X	
Yleisesti					
Onko neuvonta tarpeellinen toimenpide? Mitä lisäarvoa neuvonta on tuonut?	(X)	X	X	(X)	X
Onko neuvonnalla saavutettu toimenpiteelle asetetut tavoitteet? (yleistavoitteet, esitetty sivulla 3, sekä määrälliset ja laadulliset tavoitteet kohdealoittain A1 – E5)	(X)	X	X	(X)	(X)
Miten neuvonta on auttanut saavuttamaan maaseutuohjelman tavoitteita?	(X)	X	X	(X)	(X)

Tämä väliraportti pohjautuu sähköisiin kyselyihin, haastatteluihin ja tietoaisteiden analyysiin. **Neuvojakysely** lähetettiin 581 neuvojalle, joista 193 vastasi loppuun saakka. Vastausprosentti on siis 33,22 %. 215 vastasi osaan kysymyksistä, näin laskettu vastausprosentti on 37,01 %. Kysely oli avoinna 29.11.–13.12.2016 ja vastaajia muistutettiin kahdesti, 7. ja 12.12. **Viljelijäkysely** lähetettiin 39 944 viljelijälle, joista 5 386 vastasi loppuun saakka. Vastausprosentti on siis 13,48 %. 6 752 vastasi osaan kysymyksistä, näin laskettu vastausprosentti on 16,90 %. Kysely oli avoinna 29.11.–13.12.2016 ja vastaajia muistutettiin kerran, 7.12. **Haastattelut** toteutettiin 11.1.-2.2.2017 välisenä aikana. Puhelinhaastatteluun osallistui 15 asiantuntijaa (Mavi, ELY-keskukset, MMM ja sekä yksityiset että ProAgria neuvojat).

5 TOIMENPITEEN JA TALOUSARVION KUVAUS

5.1 Toimenpiteen kuvaus ja toimenpidelogiikka

Neuvonnan tavoitteena on vastata viljelijöiden kokemaan neuvontatarpeeseen unionin yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteiden edistämiseksi ja maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1305/2013 neuvontatoimenpiteen tavoitteeksi on määritelty neuvontapalvelujen hyödyntäminen maatalouden taloudellisen ja ympäristötehokkuuden parantamisessa sekä niiden ilmastoystävällisyyden ja ilmastonmuutoksen kestävyden parantamisessa. Maaseudun kehittämissuunnitelmien sisältämän neuvontatoimenpiteen myötä on varmistettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1306/2013 (nk. horisontaalasetus) 12 artiklan kohdan 2 (neuvontapalvelujen kattamat aiheet) ja 13 artiklan kohdan 1 (neuvojen pätevyys) toteutumisen.

Manner-Suomen maaseutuohjelmassa sertifioidut neuvojat tarjoavat tilaneuvontaa viljelijöille Neuvo2020-neuvontajärjestelmän kautta. Neuvo2020-järjestelmä perustettiin vuonna 2014. Neuvojat valittiin syksyllä 2014 julkisen kilpailutuksen kautta. Neuvojen täydennyskoulutus on annettu maaseutuverkoston tehtäväksi. Neuvo2020-neuvontajärjestelmässä on tällä hetkellä 579 neuvojaa ja 84 hakijaorganisaatiota. Neuvontaa annetaan täydentävistä ehdoista, viherryttämistuen vaatimuksista, tuotantoeläinten hyvinvoinnista ja terveydestä, maatalousmaan säilyttämisestä, ilmastonmuutoksen hillitsemisestä ja muutokseen sopeutumisesta, luonnon monimuotoisuudesta, vesien ja maaperän suojelusta, innovaatioista, ympäristökorvauksista, luonnonmukaisesta tuotannosta, kasvinsuojelusta ja integroidusta torjunnasta, sekä ympäristötehokkuuteen liittyvistä seikoista esimerkiksi energian käytön tehostamisesta ja uusiutuvasta energiasta. Vuodesta 2017 lähtien annetaan myös maatalon nykyaikaistamiseen ja kilpailukykyyn parantamiseen liittyvää neuvontaa. Tila voi käyttää ohjelmakauden aikana yhteensä 3 500 euron

edestä neuvontapalveluita vuosina 2014–2016 ja 7 000 euron edestä vuodesta 2017 lähtien. Yhden neuvontakäynnin kustannus voi enimmillään olla 1 500 euroa. Neuvontatoimenpiteen määrälliset tavoitteet on määritelty Manner-Suomen maaseutuohjelmassa tuotostasolla eli neuvontapalvelujen käyttäjien määrinä kohdealoittain (taulukko 2).

Neuvontatoimenpiteen tuloksina odotetaan viljelijöiden tiedon tukiehdoista kasvavan sekä viljelijöiden valitsevan tilallensa sopivat ympäristö ja/tai eläinten hyvinvointitoimenpiteet. Tuloksena voi myös olla se, että viljelijät hakevat investointitukea.

Neuvontatoimenpiteen odotetaan vaikuttavan maatalouden kilpailukyvyyn parantumiseen sekä energia- tehokkuuden ja ilmastoystävällisyyden kasvamiseen. Lisäksi neuvontatoimenpiteen odotetaan vaikuttavan muun muassa maaseutuohjelman toimenpiteiden toimeenpanon laadun parantumiseen sekä viljelijöiden jaksamiseen. Neuvonnan tavoitteena nimittäin on vähentää viljelijöiden epävarmuutta ja epätie- toisuutta moninaisten ehtojen vaatimuksista, ja sen avulla halutaan vähentää valvontoihin liittyviä pel- koja ja sanktioriskiä.

Alla olevassa taulukossa (taulukko 2) on esitetty kohdealat 1A-5E sekä niihin liittyvät määrälliset tavoit- teet niiden osalta, joista on ollut tiedot saatavilla.

Taulukko 2. Määrälliset tavoitteet kohdealoittain.

Kohdeala	EU osuus 42% (€)	Julkinen rahoitus (€)	Neuvontapalveluja käyttävät (tavoite)
1A: Innovaatioiden, yhteistyön ja tietämyspohjan kehittämisen edistäminen maaseudulla.		34 000 000	
2A: Kaikkien maatilojen taloudellisen suoritusky- vyn parantaminen sekä maatilojen rakenneuudis- tuksen ja nykyaikaistamisen helpottaminen, eri- tyisesti markkinoille osallistumisen ja markkinoil- le suuntautumisen sekä maatalouden monipuol- listamisen lisäämiseksi.	840 000	2 000 000	2000
2B: Riittävän ammattitaitoisten viljelijöiden maa- talousalalle pääsyn ja erityisesti sukupolvenvaih- dosten helpottaminen.			
3A: Alkutuottajien kilpailukyvyyn parantaminen kytkemällä heidät paremmin maatalouselintarvi- keketjuun maataloustuotteiden arvoa lisäävien laatu- järjestelmien, paikallisten markkinoiden edistämistä sekä menekinedistämistä koskevien toimien, lyhyiden jakeluketjujen, tuottajaryhmien ja -organisaatioiden sekä toimialaorganisaatioi- den avulla.	2 100 000	5 000 000	4500
3B: Maatilojen riskien ehkäiseminen ja hallinnan tukeminen		<i>Toissijainen vaikutus</i>	

4A: Biologisen monimuotoisuuden, mukaan luettuina Natura 2000 -alueet ja alueet, joilla on luonnonoloista johtuvia tai muita erityisrajoitteita, ja luonnonarvoltaan arvokkaan maataloustuotannon sekä Euroopan maisemien tilan ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen 4B: Vesien käytön hallinnan edistäminen, mukaan lukien lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön hallinta 4C: Maaperän eroosion torjuminen ja maaperän hoidon parantaminen	7 980 000	19 000 000	43000
5B: Maatalouden ja elintarvikejalostuksen energiatehokkuuden lisääminen	840 000	2 000 000	2000
5C: Uusiutuvien energialähteiden sekä biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden tarjonnan ja käytön helpottaminen	840 000	2 000 000	2000
5D: Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentäminen	840 000	2 000 000	2000
5E: Hiilen sitomisen ja talteenoton edistäminen maa- ja metsätaloudessa	840 000	2 000 000	2000

Lähde: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014-2020, indikaattorisuunnitelma

Taulukko 3. Neuvonnan osa-alueet kohdealoittain

Kohdeala	Neuvonnan osa-alueet kohdealalla
3A	Eläintaudit, vain TSE-taudit sekä tuonti- ja vientiasiat (täydentävät ehdot) Eläinten hyvinvointi (täydentävät ehdot) Eläinten hyvinvointi täydentävien ehtojen ylittävien osin Eläinten hyvinvointikorvaus Eläinten tunnistus ja rekisteröinti (täydentävät ehdot) Eläintuotantotilojen elintarvikehygieniä ml. kielletyt aineet ja jäämät (täydentävät ehdot) Kasvintuotantotilojen elintarvike- ja rehuhygieniä (täydentävät ehdot) Rehujen sekoitus ja eläinten ruokinta, rehuhygieniä (täydentävät ehdot) Tuotantoeläinten terveydenhuoltosuunnitelma
4A	Biologinen monimuotoisuus (täydentävät ehdot) Biologinen monimuotoisuus täydentävien ehtojen ylittävien osin Luonnonmukaisen tuotannon ehdot Maisema (täydentävät ehdot)
4B	Biologinen monimuotoisuus (täydentävät ehdot) Integroitu torjunta Kasvinsuojelu (täydentävät ehdot) Kasvinsuojelu täydentävien ehtojen ylittävien osin Ravinnetaselaskelmat Vesien ja maaperän suojelu täydentävien ehtojen ylittävien osin Vesiensuojelu (täydentävät ehdot) Viherryttämistuen vaatimukset

	Ympäristökorvauksen ehdot; ympäristökorvauksen toimenpiteiden muuttaminen Ympäristösuunnitelma
4C	Maatalousmaan säilyttäminen
5B	Energiasuunnitelma Muu energianeuvonta, energiatehokkuus
5C	Maaperä ja hiilivarasto (täydentävät ehdot) Maatalouden ympäristötoimet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi Muu energianeuvonta, uusiutuva energia
5D	Ammoniakkipäästöjen vähentäminen ruokinnan avulla
5E	Maatalouden ympäristötoimet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi

5.2 Neuvontatoimenpiteen seurantatiedot

Tämän luvun tiedot täydentyvät seuraavaan raportointiin. Alla on esitetty taulukoita ja havaintoja seurantatiedoista.

Taulukko 4. Neuvojat neuvontaosioittain

Neuvontaosio	Neuvojen määrä
Energia	42
Kasvinsuojelu ja kasvintuotantotilojen elintarvike- ja rehuhygieniä	207
Luomu, kasvintuotanto	84
Luomu, tuotantoeläimet	48
Tuotantoeläimet	211
Tuotantoeläimet, terveydenhuoltosuunnitelmat	114
Ympäristö	312

5.3 Varojen käyttöönotto ja tosiasiallisesti käytetyt varat

Tämän luvun tiedot täydentyvät seuraavaan raportointiin. Alla on esitetty taulukoita ja havaintoja seurantatiedoista. Analyysiä syvennetään seuraavaan väliraporttiin.

Neuvontaa koskevat osiot saatiin valmiiksi Hyrrä-järjestelmässä kesäkuussa 2015, ja neuvojat pystyivät laskuttamaan tehdyistä neuvontakäynneistä juhannuksesta 2015 lähtien. Maksuhakemuksien päätöksenteko aloitettiin lokakuussa 2015.¹ Vuoden 2016 loppuun mennessä Neuvo2020-maksatuksia on myönnetty n. 4,1 miljoonaa euroa, yhteensä noin 10 500 tilalle. Kohdealoittain neuvontaa on käytetty eniten kohdealaan 4B (Vesien käytön hallinnan edistäminen, mukaan lukien lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön hallinta) ja 3A (Alkutuottajien kilpailukykyyn parantaminen kytkemällä heidät paremmin maatalouselintarvikeketjuun maataloustuotteiden arvoa lisäävien laatujärjestelmien, paikallisten markkinoiden edistämistä sekä menekinedistämistä koskevien toimien, lyhyiden jakeluketjujen, tuottajaryhmien ja -organisaatioiden sekä toimialaorganisaatioiden avulla). Vuosina 2015-2016 kohdealan 4B neuvonta liittyi pääosin ympäristöasioihin ja kohdealan 3A neuvonta pääosin eläinten hyvinvointiin.

Taulukossa 5 esitetään neuvonnan maksujen, neuvontaa saaneiden tilojen määrä, maksetut tuet sekä osuudet tilatavoitteista ja kokonaisrahoituksesta. Kohdealaan 2A kohdistuvaa neuvontaa (maatilojen

¹ Manner-Suomen Maaseudun kehittämissuunnitelman vuosikertomus 2014-2015, sivu 32

nykyaikaistaminen ja kilpailukyvyn parantaminen) ei ole annettu ollenkaan vuosina 2015–2016, vaan se otetaan käyttöön vuonna 2017.

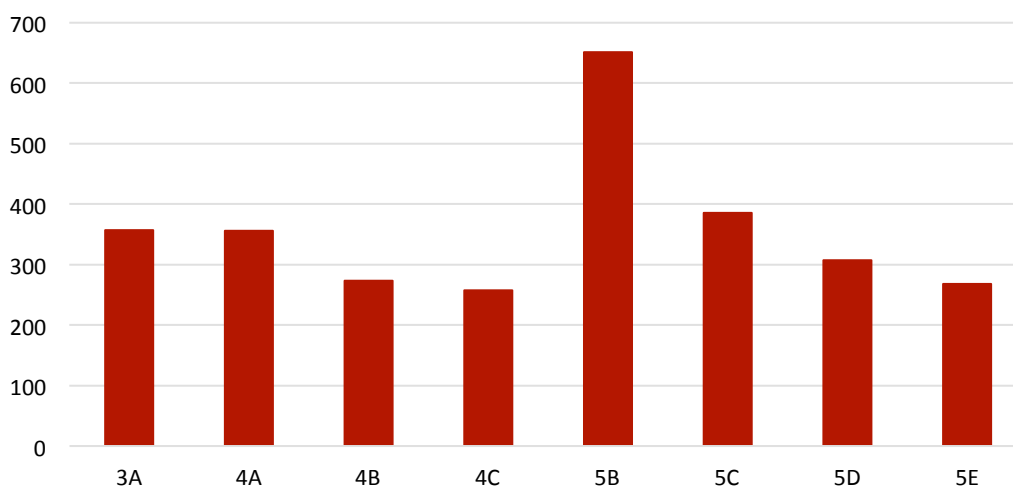
Neuvonnalle allokoitusta kokonaisrahoituksesta on käytetty² eniten kohdealalla 3A eli tuotantoeläinten hyvinvointiin, 22 %. Ympäristöasioihin liittyvien kohdealojen 4A, 4B ja 4C budjetista on vuoden 2016 loppuun mennessä käytetty 14 %, energiaan liittyviin kohdealoihin 5B ja 5C puolestaan 7 % ja 6 %. Muiden kohdealojen kokonaisrahoituksesta on käytetty 0–2 %.

Taulukko 5. Maksatukset ja tavoitteiden saavuttaminen kohdealoittain, 2015-2016

Kohdeala	Maksujen määrä	Tilamäärä	Osuus tilatavoitteesta (%)	Maksettu, euroa	Osuus kokonaisrahoituksesta (%)
3A	4107	3017	67 %	1 102 958,69	22 %
4A	2399	1775	Yhteensä 21 %	623 280,01	Yhteensä 14%
4B	9464	7069		2 030 196,89	
4C	159	152		38 170,40	
5B	221	220	11 %	138 819,07	7 %
5C	355	322	16 %	121 835,19	6 %
5D	2	2	0,1 %	614,30	0,03 %
5E	161	139	7 %	38 215,53	2 %
YHTEENSÄ	16868	10417		4 094 090,08	

Neuvonnan maksatustiedoista (Ks. Kuvat 1 ja 2) käy ilmi myös eri kohdealojen neuvontatapahtumien keskimääräisen hinnan vaihtelu. Siinä missä kohdealan 4C ympäristötukeen liittyvän neuvonnan keskimääräinen maksu tilaa kohti³ oli 257 euroa, kohdealan 5B energiatehokkuuteen ja uusiutuvaan energiaan liittyvän neuvonnan keskimääräinen maksu oli 652 euroa. Keskimääräinen neuvontaan liittyvä maksu tilaa kohti oli 317 euroa. Kun katsotaan neuvonnan keskimääräistä maksua neuvontatapahtumaa kohti⁴, energiatehokkuuteen liittyvä neuvonta (kohdeala 5B) oli 652 euroa, kun taas kohdealan 4B ympäristöön liittyvän neuvonnan oli 221 euroa. Keskimääräinen maksu neuvontatapahtumaa kohti kaikilla kohdealoilla oli 252 euroa.

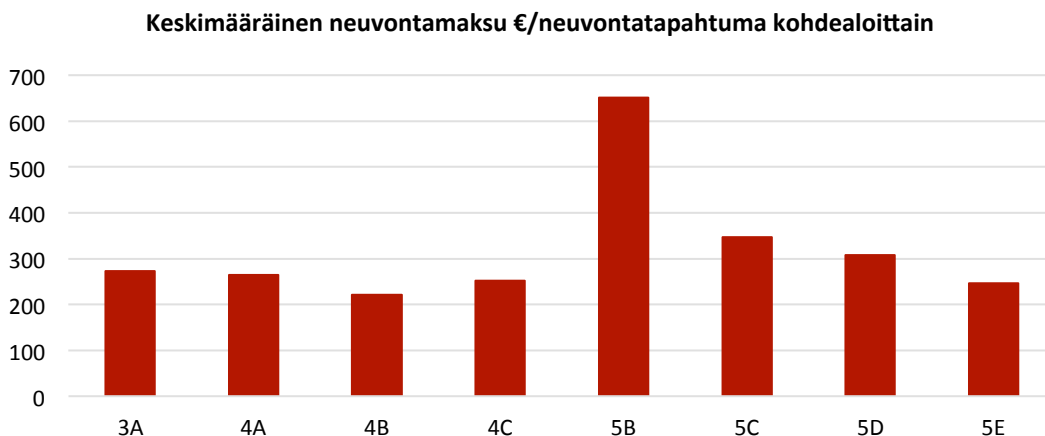
Keskimääräinen neuvontamaksu €/tila kohdealoittain

² Maksatukset, julkiset varat, vuoden 2016 loppuun saakka

³ Laskettu jakamalla maksetut eurot tilojen määrällä kohdealoittain

⁴ Laskettu jakamalla maksetut eurot neuvontatapahtumien määrällä kohdealoittain

Kuva 1. Neuvontakäyntien keskimääräiset tilakohtaiset maksut kohdealoittain**Kuva 2.** Neuvontakäyntien keskimääräiset tapahtumakohtaiset maksut kohdealoittain

6 VASTAUKSET KYSYMYKSIIN

6.1 Vastaukset viljelijöiden näkökulmasta

Onko neuvonta koettu hyväksi? Jos on, niin millä tavoilla hyöty on näkynyt?

Tilamääräisesti neuvonta on saavuttanut laajaa menestystä ja kysyntä on ollut korkea, vaikka kyseessä on vapaaehtoinen toimenpide. Neuvojarekisteri, ProAgrian varaustoiminta ja seuranta, tiläkäynnin joustavuus ja neuvojen asiantuntemus saivat kiitosta haastatelluilta.

”Näin hyvä toimenpide on näinkin edullinen ja helppo!”

Viljelijät kokivat kyselyn mukaan saavansa eniten hyötyä neuvonnasta tukiehtojen noudattamiseen, viljelytoimenpiteiden suunnitteluun, riskien hallintaan ja tuotannon laadun parantamiseen. Sen sijaan vain kolme viidestä koki, että neuvonnasta on ollut hyötyä työmäärän vähentämisessä, uusien toimintamallien käyttöönotossa tai valvontakäynnin näkökulmasta. Neuvontakäynnin seurauksena lähes puolet vastaajista muutti tai tarkensi viljelytoimenpidettä, neljäsosa valmistautui valvontakäyntiin tai korjasi käytännön ongelman maatilan tuotannossa / toiminnassa. Koneisiin, laitteisiin tai tuotantotiloihin investointi neuvontakäynnin seurauksena sai muutamia kymmeniä mainintoja. Neljäsosa vastaajista ei käynnistänyt erityisiä jatkotoimenpiteitä neuvontakäynnin seurauksena. Lähes puolella vastaajista neuvonta auttoi määrittelemään jatkotoimenpiteiden sisältöä. Lisäksi neuvonta ripeytti jatkotoimenpiteisiin ryhtymistä tai poisti suunnitelmista jotakin aiemmin suunniteltua. Rungas neljännes koki, ettei neuvonnalla ollut merkitystä jatkotoimenpiteisiin.

Viljelijöiltä kysyttiin viljelijäkyselyssä, mitkä ovat neuvonnan tärkeimmät hyödyt jatkotoimenpiteiden ja koko maatilan kehittämisen näkökulmasta. Kolmasosa (n=109) vastaajista (n=347) näki, että neuvonnasta oli eniten hyötyä tiedon lisäämisessä (esim. uusista tukimuodoista tai viljelytekniikoista) ja uusien näkökulmien löytymisessä. Tämän lisäksi mainittiin toiminnan tehostaminen / parantaminen (esim. ajansäästö, kustannustehokkuus ja tekninen tuki digilaitteiden käytössä) (n=53) ja sääntöjen, ohjeiden ja byrokraattisten vaatimusten tarkistus, tulkinta ja neuvonta (n=53). Lähes viidesosa vastaajista (n=61) ei

kokenut, että neuvonnasta oli hyötyä tai että sitä oli tarpeeksi. Näiden vastaajien joukossa ainoaksi hyödyksi nähtiin toimenpiteen ilmaisuus tai edullisuus.

Noin 75 % viljelijäkyselyyn vastanneista ei ole käyttänyt neuvontaa. Syiksi mainittiin mm. ettei ole kuulut neuvonnasta, aikomus käyttää, muun neuvonnan käyttö, ei ole tarvetta, tilan toiminnan lopettaminen sekä ajan puute.

Onko neuvojen ammattitaito ollut hyvä?

Neuvojen ammattitaitoa arvostetaan ja se koetaan korkeatasoiseksi. Yli 90 % viljelijäkyselyyn vastanneista oli tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen neuvojan ammattitaitoon ja palveluhalukkuuteen. Myös neuvonnan sisältöön ja lopputulokseen oltiin tyytyväisiä: hieman alle 90 % vastasi olevansa tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen neuvontakäyntiin.

Neuvojen valinnassa tärkeimpinä tekijöinä pidetään ammattitaitoa ja käytännön kokemusta. Ammattitaitoa tai laatua ei kuitenkaan seurata neuvojen valinnan jälkeen. Kehittämisehdotuksena mainittiin, että viljelijäkyselyissä voisi olla kohta neuvonnan palautteelle. Viljelijäkyselyn neuvontajärjestelmän kehittämisen kysymykseen vastattiin myös neuvojen valinnan näkökulmasta: viljelijät toivoivat, että järjestelmässä panostetaan neuvojen kouluttamiseen, laadun valvontaan ja neuvonnan täydentävään kilpailuttamiseen.

Ovatko neuvontakäynnit vaikuttaneet tukien tai toimenpiteiden valintaan? Jos on, niin miten?

Haastattelujen mukaan viljelijät ovat kokeneet neuvonnan hyödylliseksi, sillä se tuo levollisuutta ja varmuutta päätöksentekoon sekä lisätietoa valintojen pohjaksi. Neuvonnan jälkeen tehtävät tilakohtaiset suunnitelmat ovat olleet konkreettinen apu tilan kehittämiseksi. Neuvojat näkevät, että viljelijät saavat eniten hyötyä neuvonnasta valittujen toimenpiteiden tukiehtojen mukaiseen noudattamiseen ja käytännön apuun maatalan kohtaamaan ongelmaan. Viljelijäkyselyn tulosten perusteella tilalle sopivien toimenpiteiden valinta on koettu helpommaksi neuvonnan jälkeen ja tukien hakemiseen saa ohjeita ja opastusta.

Onko neuvontojen avulla saatu tehostettua tuotantoa ja alennettua tuotantokustannuksia?

Viljelijäkyselyn mukaan muutama kymmenen tilaa on investoinut koneisiin, laitteisiin tai tuotantotiloihin neuvontakäynnin seurauksena. Maatilojen kannattavuuteen pureutuvaa talousneuvontaa kohtaan on suuria odotuksia ja suuri tarve. Tämän vuoksi voidaan odottaa, että neuvonnan avulla saadaan vuoden 2017 jälkeen tehostettua tuotantoa ja alennettua tuotantokustannuksia. Viljelijäkyselyyn vastanneista tiloista (n=1197) yli puolet koki, että neuvonta oli auttanut tuotannon tehostamisessa ja huomattavasti yli 40 % totesi, että neuvonta on auttanut tuotantokustannusten alentamisessa.

Ovatko täydentävät ehdot tuntuneet helpommilta toteuttaa neuvonnan jälkeen?

Täydentävät ehdot koetaan monimutkaisiksi. Neuvonnan avulla ehtoihin liittyviä asioita on voinut käydä läpi asiantuntijan kanssa, mikä on tuonut vahvistusta omille ajatuksille. Täydentävien ehtojen noudattaminen on ollut lähes puolen vastaajista mukaan helpompaa neuvonnan jälkeen. Viljelijäkyselyn vastausten perusteella yli puolet tiloista koki, että täydentävien ehtojen noudattaminen on ollut neuvonnan

jälkeen helpompaa. Hieman alle puolet puolestaan totesi, ettei neuvonnalla ollut vaikutusta täydentävien ehtojen noudattamiseen.

Onko neuvonnalla ollut merkitystä valvontakäynteihin / niiden tuloksiin?

Neuvontakäynnillä on ollut viljelijäkyselyn mukaan merkitystä valvontakäynnin toteutukseen tai tuloksiin. Eniten mainintoja sai valvontakäynnin sujuminen mutkattomammin ja valvontakäyntiin valmistautuminen. Osa viljelijöistä on esimerkiksi yksinkertaistanut viljelysuunnitelmaa neuvonnan seurauksena. Kuitenkin lähes puolet vastanneista ei nähnyt, että neuvonnalla olisi merkitystä valvontakäynnin näkökulmasta. Vaikutuksia valvontoihin selvitetään lisää toimeenpanon edetessä.

Onko neuvonnassa ollut ongelmia ja mitä pitäisi parantaa?

Neuvonnassa ei ole ollut suuria ongelmia, pikemminkin viljelijät ovat kiitelleet neuvontakäyntiä. Neuvontakäynti on pistemäistä ja pureutuu yksittäisiin, konkreettisiin kysymyksiin. Kokonaisvaltaisuutta kaivattaisiin. Viljelijöiden näkökulmasta neuvontajärjestelmää ei ole tarvetta kehittää suuresti. Järjestelmä toimii, jos jatketaan kuten ennen. Vuonna 2017 aloitettava talousneuvonta sai viljelijöiltä kiitosta. Kilpailukyvyn parantamisen sisällöiksi toivottiin täsmäneuvontaa tiloille, kehityskeskusteluja, maatalojen yhteistyömalleja ja pientilojen tukemista. Viljelijät olivat kriittisiä ProAgriaa kohtaan ja mainitsivat, että olisi hyödyllisempää siirtää neuvontaan budjetoitu raha suoraan viljelijöille.

Minkälaista neuvontaa tarvittaisiin? Puuttuuko jotakin? Rajoittaako joku?

Viljelijät haluavat tulevaisuudessa eniten neuvontaa maatalojen kilpailukyvyn parantamisesta, ympäristökorvauksesta ja täydentävistä ehdoista. Erityisesti neuvontaa halutaan liiketoimintaan ja sen tehostamiseen (esim. yhtiöittäminen, omistus, hankinnat, sukupolvenvaihdos, sertifikaatit, kannattavuus, markkinointi ja hinnoittelu) ja uusiin menetelmiin (esim. kasvinviljely, tekniikat ja vaihtoehdot, tuotannon tehostus, viljelyyn liittyvä vesi- ja ravinnetalous) liittyen. Teemat ovat samoja, joiden osalta haastateltavat mainitsivat neuvonnan onnistuneen erityisen hyvin. Luonnonmukaista eläintuotantoa ja tuotantoeläinten terveydenhuoltosuunnitelmia koskevaa neuvontaa kysyttiin vähiten. Viljelijät toivoivat, että neuvontaa järjestettäisiin tulevaisuudessa koulutuksen, bioenergian, matkailun ja yritystalouden parantamisen teemoissa. Maatalojen kilpailukyvyn parantamisen neuvonta alkaa vuonna 2017, joten suureen talousneuvonnan kysyntään tullaan vastaamaan.

Kolme neljästä viljelijäkyselyyn vastanneesta aikoo käyttää neuvontaa tulevaisuudessa, pääosa joko kerran vuodessa tai harvemmin. Neuvontaa saaneet tilat suhtautuivat neuvontaa saamattomia tiloja myönteisemmin toimenpiteen käytön tulevaisuuteen: kaksi kolmannelle neuvontaa saaneista tiloista aikoi käyttää sitä uudelleen vähintään kerran vuodessa, kun taas neuvontaa saamattomista tiloista halukkuus vastaavaan neuvontakäyntien tiheyteen oli vain kolmanneksella vastanneista. Ne viljelijät, jotka eivät aikoneet käyttää neuvontaa, perustelivat sitä suurimmaksi osaksi tarpeettomuudella, tietämättömyydellä ja rahanpuutteella.

6.2 Vastaukset neuvojen näkökulmasta

Miten neuvontajärjestelmä toimii?

Haastattelujen perusteella neuvontajärjestelmä toimii kohtalaisesti. Ohjelmakauden alun ja Hyrrän käynnistämisiongelmiä jälkeen maksatus ja neuvonnan hallinnalliset prosessit ovat toimineet sujuvasti. Hallinnon näkökulmasta neuvontajärjestelmän raportointityökalulle oli tarvetta. Tällä hetkellä käytössä olevaa QlikView-ohjelmaa on käytetty verrattain vähän.

Kehittämisehdotuksena mainitaan maksujen niputtaminen kausittain (esim. kuukauden tai muutaman kuukauden nippuihin). Neuvojat toivoivat kyselyssä myös neuvontakäynnin suunnittelu- ja raportointityöhön käytetyn työajan hyvittämistä. Haastatteluissa neuvojat mainitsivat, että ovat tehneet ”omalla ajalla” tilan kokonaisvaltaiseen kehittämisen suunnitelmia. Tässä mielessä neuvontakorvausta voisi kehittää suuntaan, jossa kokonaisvaltaisen neuvonta- tai tilasuunnitelman laatimisen saisi sisällyttää haettavaan korvaukseen. Valtioneuvoston asetuksen muutoksella onkin 1.2.2017 hyväksytty neuvoille neuvontakäynnin valmistelu-aikaa enintään tunti ja kokonaisvaltaisia suunnitelmia voidaan jatkossa laatia neljästä eri neuvontaosiosta.

Neuvojen näkökulmasta järjestelmä toimii hyvin, tosin koulutusta voisi olla enemmän. ProAgrialla on erillinen henkilösä, joka hoitaa tilakohtaiset varaukset Hyrrään. Erityisesti yksityisten neuvojen parissa kritiikkiä herättää toimenpiteen organisoituminen ProAgrian ympärille. Yksityiset neuvojat näkevät epäkohtana, että neuvojarekisteriä ei voi täydentää.

Minkälaista täydennyskoulutusta neuvojat tarvitsisivat?

Neuvojakyselyn mukaan neuvojat haluaisivat Neuvo2020-täydennyskoulutusta eniten maatalojen kilpailukykyyn parantamiseen, täydentäviin ehtoihin, tuotantoeläimiin ja kasvinsuojeluun sekä kasvintuotantotilojen elintarvike- ja rehuhygieniaan. Täydennyskoulutuksen tarve on suurin samoissa teemoissa, joissa annetaan eniten neuvontaa.

Onko järjestelmässä ollut ongelmia ja mitä pitäisi parantaa?

Kehitettävää on hallinnollisen taakan purkamisessa, matka-ajan korvauksessa, neuvojan ja muiden tilan kanssa yhteyksissä olevien tahojen yhteistyössä ja neuvonnan laadun varmistamisessa.

Järjestelmän käynnistysvaiheessa ongelmia oli mm. Hyrrä-palvelussa. Sitten ongelmia ovat korjautuneet. Tiettyjen lomakkeiden täyttäminen (mm. lomake 454) on liian monimutkaista käsin, lomake tulisi voida täyttää sähköisesti. Myös maksujen hakemisen monimutkaisuus herättää kritiikkiä. Neuvojat toivovat, että maksuja voisi niputtaa esim. pidemmältä ajalta tai euromääräisesti.

Neuvojarekisteriin liittyy täydentämisen ongelma. Kun neuvojat on kerran kilpailutettu ja listattu rekisteriin, listausta ei voida täydentää, vaikka moni haastateltava mainitsi, että hyviä neuvoja on jäänyt kilpailutuksen ulkopuolelle menettelyvirheiden (esim. rasti väärässä ruudussa) takia. Yksityiset neuvojat näkevät epäkohtana sen, että ProAgria voi täydentää rekisteriä, mutta yksityiset eivät.

Neuvontakäytien laatua ei seurata millään tavalla. Laadunvarmistukseen ja -seurantaan tulee kehittää välineitä ja käytäntöjä.

Ovatko neuvojat saaneet apua ongelmiin, jos niitä on ollut?

Arvioinnissa ei ole tullut esiin argumentteja, etteikö ongelmiin olisi saatu apua.

Onko tiedotus ollut riittävää? Millaista tiedottamista tarvittaisiin lisää?

Keskeisimpiä syitä siihen, että maatilat eivät käytä neuvontapalveluita on neuvojen mukaan kaksi: Maatiloilla ei ole riittävästi tietoa, millaisiin asioihin neuvontaa voi käyttää, eikä riittävästi tietoa mahdollisuudesta ylipäättään saada neuvontaa. Viljelijät saavat tietoa neuvonnasta eläinlääkäriltä, tukikoulutuksesta tai infotilaisuuksista, järjestöiltä (esim. ProAgria, MTK ry). Viljelijät toivoivat, että neuvontajärjestelmää kehitetään niin, että tiedonvälitys virkamiehiltä viljelijöille paranee ja otetaan käyttöön uusia tiedonvälityksen muotoja, kuten suorat yhteydentotot ja jatkuva seuraaminen.

Neuvonnan tiedottamisesta oltiin kahta mieltä: osan mielestä neuvonnasta on tiedotettu tarpeeksi, osan mielestä liian vähän. Viestintäkanavina on pääosin lehtijutut, uutiskirjeet ja neuvontaorganisaatioiden omat tiedotuskanavat. Neuvojat kokivat, että Mavin viestintä on ajankohtaista. Sen sijaan vain noin kolme viidestä koki, että viestintää on riittävästi, se on ymmärrettävää ja nopeaa. Viestinnän haasteena on se, että jo valmiiksi asioista perillä olevat tilat tietävät (ja käyttävät) neuvonnasta. Neuvojakyselyn mukaan tehokas keino neuvonnan markkinoinnissa olisi suoramarkkinointi viljelijöille (esimerkiksi puhe- tai muu suoramarkkinointikampanja niille tiloille, jotka eivät ole neuvontaa käyttäneet).

Haastatellut asiantuntijat korostivat, että viestintää tulee kehittää aluelähtoisemmäksi. Viljelijät voidaan tavoittaa paremmin viestimällä kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten tiedotteissa ja kertomalla neuvonnan hyödyistä. Alueellisuuden korostamisen lisäksi viestintää kannattaa toteuttaa säännöllisemmin esim. Mavin uutiskirjeiden kautta. Neuvojat näkevät, että aktiivinen tiedottaminen ja markkinointi eri kanavissa aktivoi maatiloja käyttämään neuvontapalveluita. Toisena tehokkaana keinona olisi nostaa esiin hyviä käytännön esimerkkejä tiloilta ja neuvonnan käyttökohteista ja tuoda konkreettisia hyötyjä esiin.

Miten ELY-keskukset ovat neuvontatoimenpiteen osalta toimineet?

Neuvojat ovat olleet tyytyväisiä ennakoilmoitusten käsittelyn nopeuteen ja yhteistyön sujuvuuteen ELY-keskuksen kanssa. Sen sijaan vain noin puolet ovat tyytyväisiä maksuhakemuksen käsittelyn nopeuteen tai täydennyspyyntöihin.

ELY-keskuksen toiminnassa haluttiin kehittää (suluissa mainintojen määrä) erityisesti seuraavia seikkoja: ripeyttää käsittelyjä (16), vähentää ja yksinkertaistaa byrokratiaa (12), parantaa asiakaspalvelua ja yhdenmukaistaa ehtojen tulkintoja (11) ja Hyrrän toimintaa (7). 12 vastaajan mukaan ELY-keskuksen toiminnassa ei juurikaan ole kehitettävää.

6.3 Arvioinnin pääkysymykset

Onko neuvonta tarpeellinen toimenpide? Mitä lisäarvoa neuvonta on tuonut?

Neuvontaa saaneet tilat ovat erittäin tyytyväisiä saamaansa asiantuntija-apuun. Noin 90 % vastanneista (n=1170) oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä neuvonnan sisältöön ja noin 85 % neuvonnan lopputulokseen. Eniten hyötyä tilat kokivat saaneensa tukiehtojen noudattamiseen, viljelysuunnitteluun, tuotan-

non laatuun ja riskien hallintaan. Neuvonnan avulla (kannustamana tai sen seurauksena) viljelijät ovat tarkentaneet viljelytoimenpidettä tai korjanneet jonkin käytännön ongelman maatilán tuotannossa tai toiminnassa. Tällaiset jatkotoimenpiteet on pystytty viljelijöiden mukaan neuvonnan avulla määrittelemään selkeämmin. Osa viljelijöistä totesi myös, että jatkotoimenpiteisiin ryhdyttiin ripeämmin tai suunnitelmia muutettiin olennaisesti neuvonnan perusteella. Osa totesi jättäneensä myös jotain aiemmin suunnittelemaansa kokonaan tekemättä.

Haastateltavat näkivät, että neuvonta on hyödyllinen toimenpide, vaikka hyötyjä ja laajempien tavoitteiden toteutumista on vaikea osoittaa. Erityisen paljon hyötyä on ollut ympäristökorvauksiin sekä täydentäviin ehtoihin ja tuotantoeläimiin kohdistuvasta neuvonnasta.

Kyseisissä teemoissa neuvontaa hyödynnettiin ohjelman vuosiraportin mukaan tilalle sopivien toimenpiteiden läpikäyntiin ja valintaan. ELY-keskukset raportoivat, että neuvontaa on annettu ohjelmakauden alussa erityisesti tukiehtojen selvittämiseen ja ympäristöhoitoon ja että neuvonta on lisännyt merkittävästi tuottajien uusien tukijärjestelmien tuntemusta.⁵

Onko neuvonnalla saavutettu toimenpiteelle asetetut tavoitteet (niin määrälliset kuin laadullisetkin)?

Neuvonta on saavuttanut osan laadullisista tavoitteistaan. Neuvontatoimenpiteellä on tarkoitus parantaa maatalojen nykyaikaistamista ja kilpailukykyä sekä panostaa edelleen ympäristöneuvontaan. Kilpailukykyä parantavaa talousneuvontaa annetaan vuoden 2017 alusta lähtien. Neuvonnan tavoitteena on myös vähentää viljelijöiden epävarmuutta ja epätietoisuutta sekä hälventää valvonnan pelkoa ja sanktoriskiä. Tässä tavoitteessa on onnistuttu erinomaisesti sekä kyselyjen että haastattelujen mukaan.

Määrällisten tavoitteiden saavuttaminen vaatii vielä toimenpiteitä suurimmalla osalla kohdealoista. Eläinten hyvinvointiin liittyvä neuvonta (kohdeala 3A) on saavuttanut 67 % tilatavoitteestaan ja 22 % rahoitustavoitteestaan. Neuvontapalveluja käyttävien tilojen määrä tulee ylittymään eläinten hyvinvointiin liittyvän neuvonnan osalta. Ympäristö- ja luomuneuvonta (kohdealat 4A–C) on saavuttanut 21 % tilatavoitteestaan ja 14 % rahoitustavoitteestaan. Näiden lisäksi energianeuvonta (kohdealat 5B–C) on saavuttanut 11–16 % tilatavoitteestaan ja 6–7 % rahoitustavoitteestaan. Ilmastomuutoksen hillitsemisen ja siihen sopeutumisen neuvonnan tila- ja rahoitustavoitteista on saavutettu vain muutama prosentti. Maatilainvestointien neuvontaa ei ole annettu. Ilmastomuutoksen torjuntaan ja lievittämiseen liittyvän neuvontaan tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta määrälliset tavoitteet neuvontapalveluja käyttävien tilojen määrästä voivat toteutua. Mikäli euromääräiset tavoitteet (ohjelman määrärahakehitys neuvonnalle on 34 miljoonaa euroa) halutaan saavuttaa, neuvonnan mahdollisuuksia on edelleen markkinoitava aktiivisesti viljelijöille.

Miten neuvonta on auttanut saavuttamaan maaseutuohjelman tavoitteita?

Neuvonta on horisontaalinen toimenpide, jolla on vaikutusta jokaiseen maaseudun kehittämisselityykin painopisteeseen, erityisesti painopisteeseen 1A (Innovaatioiden, yhteistyön ja tietämyspohjan kehittämisen edistäminen maaseudulla). Näin ollen neuvontatoimenpiteen onnistuminen on tärkeää koko maaseutuohjelman kannalta. Neuvonta on lisännyt viljelijöiden tietämystä maatalojen nykyaikaistami-

⁵ Maaseudun kehittämisselityykin vuosiraportti 2014–2015

sesta ja kehittämisestä sekä erityisesti ympäristöneuvonnasta. Ohjelmakauden edetessä neuvonnan horisontaalisten hyötyjen voidaan olettaa kasvavan.

6.4 Vastaukset yhteisiin arviointikysymyksiin

Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu innovointia, yhteistyötä ja tietämuspohjan kehittämistä maaseutualueilla? (Kohdeala 1A)

Neuvonnan avulla on lisätty viljelijöiden tietämystä mm. tukiehtojen noudattamiseen, viljelytoimenpiteiden suunnitteluun, riskien hallintaan ja tuotannon laadun parantamiseen.

Missä määrin neuvonta on parantanut maatalouden kilpailukykyä? (Kansallinen)

Neuvonta on osaltaan parantanut maatalouden kilpailukykyä. Neuvontaa käyttäneistä tiloista 50,9 % kertoi neuvonnan auttaneen tuotannon tehostamisessa ja 39,5 % tuotantokustannusten alentamisessa.

Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu yhteyksien vahvistamista maatalouden, ruoan tuotannon, metsätalouden sekä tutkimuksen ja innovoinnin välillä, mukaan lukien ympäristöasioiden hallinnan ja ympäristönsuojelun tason parantaminen? (Kohdeala 1B)

Neuvontaa on käytetty määrällisesti eniten ympäristöasioihin sekä eläinten hyvinvointiin liittyen.

Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu elinikäistä oppimista ja ammatillista koulutusta maa- ja metsätalousaloilla? (Kohdeala 1C)

7 PÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET

Toimenpide lähtenyt rivakasti käyntiin, vauhtia tarvitaan kuitenkin lisää. Neuvontaa on vuoden 2016 loppuun mennessä annettu noin 17 000 kertaa yhteensä noin 10 500 tilalle. Tavoitteena on kuitenkin saada 57 500 tilaa käyttämään neuvontaa ohjelmakauden 2014-2020 aikana. Tilakohtaisten tavoitteiden saavuttaminen vaatii määrätietoista ja jatkuvaa viestintää. Ennakkokysynnän perusteella talousneuvonnan aloittaminen vuonna 2017 tulee lisäämään neuvontaa käyttävien tilojen määrää. Neuvonnan rahat käytetään varmasti, koska ohjelmaan tuleva neuvonta kilpailukyvyyn parantamiseksi kiinnostaa viljelijöitä. Samoin neuvonnan kokonaispotti per tila ohjelmakaudella kasvaa 7000 euroon.

SUOSITUS: Neuvonnan elinkaari on otettava huomioon. Tavoitteiden toteutumisen kannalta on olennaista miettiä, onko neuvonnalla elinkaari. Neuvonnan maksut voivat kasvaa talousneuvonnan aloittamisen myötä, mutta esimerkiksi tukiehtojen neuvontaa ei välttämättä käytetä ohjelmakauden lopussa yhtä innokkaasti kuin ohjelmakauden alussa. Neuvonnan elinkaaren kehitys, kasvu ja hiipuminen on huomioitava erityisesti toimenpiteen viestinnässä.

Neuvonnan osa-alueiden toteutuman välillä on suuria eroja. Viljelijät ovat käyttäneet runsaasti ympäristötoimiin sekä eläinten hyvinvointiin liittyvää neuvontaa, kun taas energiaan ja ilmastonmuutokseen liittyvää neuvontaa on ollut huomattavasti vähäisempää.

SUOSITUS: Neuvonnan kohdentumisen kysymyksiin on pureuduttava. ”Perinteiset” neuvonnan kohteet kuten ympäristötoimet ja niihin liittyvät ehdot kiinnostavat viljelijöitä. Sen sijaan uudempi neuvonta (energia, innovaatiot, ilmastonmuutos ja ammoniakkipäästöt) eivät kiinnosta yhtä paljon. Neuvontatoimenpide on ohjelmoitu monelle eri kohdealalle, joten toimenpiteen onnistumisen kannalta sen on menestyttävä kaikilla kohdealoilla.

Neuvonnasta on ollut tiloille käytännön hyötyä. Viljelijät kokevat saaneensa lisää tietoa tilan pitämiseen ja kehittämiseen, henkistä tukea valinnoille ja päätöksille sekä konkreettisia vinkkejä yksittäisiin, tilakohtaisiin kysymyksiin. Neuvonta lisää tietoisuutta ja tuo viljelijöille uusia ratkaisuja, mikä taas voi vähentää sanktioita. Neuvonnalla on ollut merkitystä myös valvontakäyntiin valmistautumisessa.

SUOSITUS: Viestinnässä on panostettava hyvin paikallisiin tarinoihin. Viljelijöiden tarinoita neuvonnan käytön hyödyistä kannattaa kertoa eteenpäin ohjelmaviestinnässä ja uutiskirjeissä. Tarinoita voidaan myös kertoa eteenpäin, kun alueelliset ja paikalliset maaseudun kehittäjät ja maatalouden asiantuntijat tekevät tilakäyntejä.

Haastatelluilla ei ollut vielä ohjelmakauden tässä vaiheessa tietoa neuvontakäyntien hyödyllisyydestä valvontaan. Kilpailukykyä parantavaa talousneuvontaa kohtaan on korkeat odotukset. Osoitettavien hyötyjen sijaan moni haastateltava viittasi sosiaalisiin ja kokonaisvaltaisiin hyötyihin: neuvonta helpottaa viljelijöiden stressiä ja huolta valvontakäynneistä. Toisaalta sosiaaliset hyödyt eivät tule täysimääräisesti todeksi, jos neuvonta ei tavoita niitä, jotka eniten tarvitsevat neuvontaa.

Neuvontajärjestelmä toimii kohtalaisesti. Toimenpide on melko yksinkertainen ja byrokratiaa on koon nähden runsaasti. ELY-keskukset koetaan sujuviksi kumppaneiksi, mutta maksuhakemusten käsittelyyn toivotaan ripeyttä. Viljelijät luottavat neuvojen ammattitaitoon. Kehittämisehdotuksena mainittiin, että viljelijäkyselyissä voisi olla kohta neuvonnan palautteelle.

Tiedottaminen jakaa mielipiteet. Osan mukaan siitä tiedotetaan tarpeeksi, osan mukaan liian vähän. Viestintäkanavina ovat pääosin lehtijutut, uutiskirjeet ja neuvontaorganisaatioiden omat tiedotuskanavat. Toisaalta neuvonta on saavuttanut tilamäärällisesti suuren joukon, joten kehittämispanoksia voisi suunnata viestinnän laajentamisen sijaan byrokratian keventämiseen tai esimerkiksi neuvonnan sisältöjen kehittämiseen.

Neuvontaa neuvonnasta? Viljelijäkyselyssä yli kolmannes neuvontaa käyttämättömistä tiloista vastasi, ettei ole kuullut Neuvo2020-neuvonnasta. Neuvojakyselyn mukaan kaikilla viljelijöillä ei ole riittävästi tietoa, millaisiin asioihin neuvontaa voi käyttää. Neuvonnan viestinnän haasteena on se, että jo valmiiksi asioista perillä olevat tilat tietävät (ja käyttävät) neuvonnasta.

SUOSITUS: Neuvonnan saavutettavuutta on parannettava. Suuri kysymys on, kuinka kehittää viestintää tavoittamaan tietämättömät tilat. Neuvonnan tilamääräiset tavoitteet ovat kovat, joten ohjelman toimeenpanijoiden, neuvontaorganisaatioiden ja yksityisten neuvojen, on pakko saada aktivoitua tiloja, jotka eivät vielä ole neuvonnan piirissä.

SUOSITUS: Viestintää on kehitettävä ja kohdennettava. Niiden tilojen, jotka eivät ole neuvontaa vielä käyttäneet, tulisi olla erityshuomion kohteena. Nyt kun neuvontapalvelujen käytön maksimimäärää kasvatetaan, oletuksena on, että tilat käyttävät neuvontaa

useasti. Tämä voi kasvattaa eroa tietotaidossa neuvontaa käyttävien ja käyttämättömien välillä hurjasti. Viljelijöiden tulisi tietää, mistä neuvontaa on saatavissa ja minkälaisista asioista. Neuvojen osaamista tulee laajentaa (joko kouluttamalla neuvoja tai uusien, spesifien neuvojen kautta) perinteisiltä aloilta uusille (esim. energia).

Laajamittaisen vaikuttavuuden arviointi vielä vaikeaa. Neuvonnan vaikuttavuuden arviointi on vaikeaa toimenpiteen läpileikkaavan luonteen ja uutuuden vuoksi.

Neuvontaa halutaan käyttää tulevaisuudessakin. Eniten neuvontaa kaivataan niissä teemoissa, joissa sen koetaan onnistuneen hyvin, eli ympäristökorvauksen ja täydentävien ehtojen teemassa sekä tulevaisuudessa maatilojen kilpailukyvyn parantamisessa. Talousneuvontaa kohtaan on korkeat odotukset.

SUOSITUS: Toimenpiteen profiilin on noustava. Neuvonnan toimenpiteenä tulee kehittyä, eikä jäädä ohjelmakauden alun välineeksi tukiehtojen selventämiseen. Neuvonnan tulisi tuottaa lisäarvoa erityisesti tukien oikean kohdentamisen ja tilan kokonaisvaltaisen taloussuunnittelun saralla.